

بدنبال برکناری ناگهانی میخائیل کاسیانف و انتصاب میخائیل فرادکوف بعنوان نخست وزیر جدید روسیه، ولادیمیر پوتین در راستای عمل به وعده خود مبنی بر معرفی هیأت دولت مورد نظر وی برای دور دوم ریاست جمهوری قبل از برگزاری انتخابات، روز ۱۹ اسفند ۱۳۸۲ برابر با ۹ مارس ۲۰۰۴ با صدور یک دستورالعمل جامع، تحت عنوان «پیرامون سیستم و ساختار نهادهای فدرال قوه مجریه»، همزمان ضمن اعلام تغییر ساختار هیأت دولت، اعضای کابینه این کشور را به ۱۷ عضو کاهش داده و برای آن سه سطح تعریف و براساس احکام جداگانه وزرای مربوطه را نیز معرفی نمود. این اقدام پوتین که ۵ روز قبل از برگزاری انتخابات ریاست جمهوری (۱۴ مارس) انجام پذیرفت همانند تغییر ناگهانی نخست وزیر، تمام توجهات را به خود معطوف نموده و در نتیجه باعث ایجاد نوعی تحرک سیاسی مثبت در کشور گردید. اما این اقدام یک سؤال اساسی را به اذهان متبادر نمود که هدف پوتین از تغییر ساختار هیأت دولت چه بوده است؟ آیا هدف وی واقعاً کاهش بوروکراسی نگران کننده و روبه تزاید در کشور بود یا اقدام وی، افزایش بیش از پیش قدرت رئیس جمهور را هدف قرار داده بود؟ این در حالی است که ارگانهای قوه مجریه فدراسیون روسیه قبل از تغییرات اخیر از ۲۳ وزارت فدرال، ۷ کمیته دولتی، ۲ کمیسیون فدرال، ۱۱ سرویس فدرال، ۷ آژانس، ۲ ارگان نظارتی و ۱۷ ارگان فدرال دیگر قوه مجریه تشکیل شده بودند و براساس تغییرات جدید:

۱. تعداد وزارتخانه‌ها از ۲۳ مورد به ۱۴ وزارتخانه کاهش یافت.

۲. کمیته‌های دولتی، کمیسیونهای فدرال، ارگانهای فدرال نظارتی و ارگانهای دیگر از بین رفتند.

۳. برای کمک به وزارخانه‌ها، سرویسها و آژانسهای فدرال تا حدودی حفظ شدند.

۴. تعداد ۶ معاون نخست وزیر حذف و فقط یک معاون باقی ماند.

۵. نام و حدود اختیارات بعضی از وزارخانه‌ها نیز تغییر یافتند و در نتیجه کابینه جدیدی معرفی گردید.

با عنایت به اهمیت تغییرات انجام شده در هیأت دولت و ساختار اداره کشور، در این گزارش سعی شده ضمن تشریح تغییرات انجام شده در دولت و ترکیب و وابستگی وزرای جدید، مسائلی چون دلایل تغییر ساختار هیأت دولت و عوامل مؤثر در انتخاب فرادکوف بعنوان نخست وزیر آینده مورد بررسی قرار گرفته و آینده روابط فیما بین دو کشور نیز مورد تحلیل قرار گیرد.

۱. تغییرات مهم در هیأت دولت

براساس دستورالعمل جدید، وزارخانه‌های سیاست ضدانحصاری، وزارت انرژی اتمی، وزارت راههای مواصلاتی، وزارت بهداشت، وزارت اموال و دارائی‌ها، وزارت فرهنگ، وزارت آموزش، وزارت علوم و صنایع، وزارت مطبوعات، وزارت مخابرات و اطلاعات، وزارت حمل و نقل، وزارت کار، وزارت انرژی و وزارت مالیات و عوارض در ساختار جدید حذف شده و وظایف و اختیارات آنها به وزارخانه‌ها و نهادهای جدید منتقل گردید.

برای مثال، وزارت بهداشت و وزارت کار و توسعه اجتماعی در یکدیگر ادغام و وزارت جدید بهداشت و توسعه اجتماعی ایجاد گردید. وزارت فرهنگ و وزارت مطبوعات ادغام و وزارت جدید فرهنگ و ارتباطات جمعی ایجاد گردید. وزارخانه‌های راههای مواصلاتی، حمل و نقل و ارتباطات حذف و بجای آنها وزارت حمل و نقل و ارتباطات بوجود آمد. مهمتر اینکه وزارت صنایع، وزارت علوم و فن‌آوریها، وزارت انرژی، وزارت انرژی اتمی، آژانس سیستمهای هدایت

روسیه، آژانس مهمات روسیه، آژانس کشتیرانی روسیه، اداره نظارت معادن و صنایع روسیه و نظارت فدرال روسیه در مورد امنیت اتمی و تشعشعی، کمیته در مورد استانداردها و مترولوژی، کمیته دولتی ساختمان و شهرداری فدراسیون روسیه و آژانس هوافضای روسیه منحل و وزارت صنایع و انرژی فدراسیون روسیه به ریاست ویکتور خریستنکو تشکیل گردید. علاوه بر این، تعدادی از وزارتخانه‌ها از جمله وزارت سیاستهای ضدانحصاری و وزارت مالیات و عوارض منحل و وظایف آنها به آژانسها و سرویسها انتقال یافته است.

۲. سطوح سه گانه هیأت دولت روسیه

بر اساس ساختار جدید کشور، سه سطح از دیدگاه تصمیم‌گیری، نظارت و اجرا، در روسیه وجود خواهند داشت که شامل موارد زیر خواهد شد:

الف) وزارتخانه‌های فدرال: وزارتخانه‌های فدرال نهادهای فدرال قوه مجریه می‌باشند که مسئول طراحی سیاست دولتی و تنظیمات حقوقی در زمینه‌های فعالیت خود هستند. این زمینه‌ها طبق احکام رئیس جمهور و مصوبات دولت روسیه تعیین و مسئول هماهنگی و کنترل فعالیت سرویسها و آژانسهای فدرال واقع در حیطه صلاحیت خود می‌باشند. وزارت فدرال مسئولیت سیاسی اوضاع در زمینه محول شده به آن را بر عهده دارد.

ب) سرویس فدرال: سرویس فدرال، نهاد فدرال قوه مجریه است که مسئول کنترل و نظارت در زمینه فعالیت خود و همچنین اجرای مأموریت‌های ویژه در زمینه دفاع، امنیت دولتی، دفاع و حراست از مرزهای دولتی روسیه، مبارزه با تبهکاری و حفظ امنیت اجتماعی می‌باشند. سرویس فدرال تحت ریاست رئیس یا مدیر قرار دارد و می‌تواند تحت نظارت رئیس جمهور روسیه یا در کنترل دولت باشد.

ج) آژانس فدرال: آژانس فدرال، نهاد فدرال قوه مجریه است که مسئول فعالیت در زمینه مقرر در جهت واگذاری خدمات دولتی در مورد اداره دارایی دولتی و دیگر اختیارات به

استثنای اختیار کنترل و نظارت می‌باشد. آژانس فدرال تحت ریاست مدیر عمل می‌کند و می‌تواند تحت نظارت رئیس جمهور نیز باشد.

۳. ساختار کلی هیأت دولت جدید

ذیلاً ساختار کلی دولت جدید به تفکیک ذکر می‌گردد. در هیأت دولت فرادکوف، رئیس جمهور روسیه فعالیت ۵ وزارتخانه و تعدادی سرویس و آژانس فدرال را تحت نظرات مستقیم خود خواهد داشت. مابقی وزارتخانه‌ها تحت نظارت نخست وزیر فعالیت خواهند نمود:

الف) وزارتخانه‌های تحت اختیار رئیس جمهور عبارتند از:

- وزارت موقعیتهای اضطراری

- وزارت امور خارجه

اداره امور ریاست جمهوری

اداره کل برنامه‌های ویژه ریاست جمهوری

- وزارت دادگستری

سرویس فدرال اجرای مجازات

سرویس ثبت فدرال

سرویس فدرال مجریان قضائی

وزارت دفاع

سرویس فدرال همکاری فنی و نظامی

سرویس فدرال سفارش نظامی

سرویس فدرال کنترل فنی و صادرات

آژانس فدرال احداث ویژه

- وزارت کشور

سرویس مهاجرت فدرال

سرویس دولتی مربوط به پیکه‌های نظامی یا دولتی برای ارسال مدارک مهم و مخفی

سرویس فدرال کنترل گردش مواد مخدر و مواد روان گردان

سرویس تجسس خارجی

سرویس حفاظتی فدرال

سرویس امنیتی فدرال

(ب) وزارتخانه‌های تحت اختیار دولت عبارتند از:

- وزارت بهداشت و توسعه اجتماعی

سرویس فدرال نظارت در زمینه دفاع از حقوق مصرف‌کنندگان و سعادت بشر

سرویس فدرال نظارت در زمینه بهداشت و توسعه اجتماعی

سرویس فدرال کار و اشتغال

آژانس فدرال بهداشت و توسعه اجتماعی

آژانس فدرال تربیت بدنی، ورزش و توریسم

- وزارت دارائی

سرویس مالیاتی فدرال

سرویس فدرال نظارت بر امور بیمه‌ای و مطالعات فرسنگی

سرویس فدرال نظارت بر امور مالی و بودجه

سرویس فدرال در مورد نظارت، ارزشیابی و پیش‌بینی تغییرات مربوط به امور مالی

سرویس فدرال خزانه داری

- وزارت فرهنگ و ارتباطات جمعی

آژانس آرشیو فدرال

آژانس فدرال فرهنگ و سینما

آژانس فدرال مطبوعات و ارتباطات جمعی

- وزارت توسعه اقتصادی و بازرگانی

سرویس فدرال آمار دولتی

سرویس گمرکی فدرال

سرویس فدرال تعرفه‌ها

آژانس فدرال ذخائر دولتی

آژانس فدرال در مورد مجموعه اطلاعات مربوط به اموال غیرمنقول

آژانس فدرال مدیریت اموال فدرال

- وزارت آموزش و علوم

سرویس فدرال مالکیت فکری، ثبت اختراعات و علائم کالاها

سرویس فدرال نظارت در زمینه آموزش و علم

آژانس فدرال مربوط به علم

آژانس فدرال مربوط به آموزش

- وزارت منابع طبیعی

سرویس فدرال نظارت در زمینه اکولوژی و استفاده از طبیعت

آژانس فدرال ذخائر آبی علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

آژانس فدرال جنگلداری

آژانس فدرال استفاده از منابع زیر زمینی

- وزارت کشاورزی

سرویس فدرال نظارت بر امور دامپزشکی و بهداشت نباتی

آژانس فدرال ماهیگیری

آژانس فدرال کشاورزی

- وزارت صنایع و انرژی

سرویس فدرال نظارت هسته‌ای

سرویس فدرال تنظیم فنی و علم اندازه‌گیری

سرویس فدرال نظارت بر امور تکنولوژی

آژانس فدرال انرژی اتمی

آژانس فدرال فضا

آژانس فدرال صنایع

آژانس فدرال سازندگی و اقتصاد شهری و معیشتی

آژانس فدرال انرژی

- وزارت حمل و نقل و ارتباطات

سرویس فدرال نظارت در زمینه ارتباطات

سرویس فدرال نظارت در زمینه حمل و نقل

آژانس فدرال حمل و نقل هوایی

آژانس فدرال جاده‌ای

آژانس فدرال حمل و نقل راه آهن

آژانس فدرال حمل و نقل دریایی و رودخانه‌ای

آژانس فدرال ارتباطات

ج) وزارتخانه‌های تحت اختیار دولت عبارتند از:

سرویس فدرال امور ضدانحصاری

سرویس فدرال بازارهای مالی

۴. اسامی وزرای جدید

نخست وزیر - میخائیل فراد کوف
معاون نخست وزیر - الکساندر ژوکف
رئیس دستگاه اداری دولت (در حد وزیر) - دمیتری کوزاک
دبیر شورای امنیت - ایگور ایوانف
وزیر کشور - رشید نورگالیف
وزیر دفاع - سرگئی ایوانوف
وزیر امور خارجه - سرگئی لاوروف
وزیر امور دفاع مدنی، موقعیتهای اضطراری و عواقب آفات طبیعی - سرگئی شویگو
وزیر دادگستری - یوری چایکا
وزیر صنایع و انرژی - ویکتور خریستنکو
وزیر منابع طبیعی - یوریتروتنف
وزیر حمل و نقل و ارتباطات - ایگور لویتین
وزیر دارایی - آلکسی کودرین
وزیر توسعه اقتصادی و تجارت - گرمان گرف
وزیر کشاورزی - آلکسی گوردییف
وزیر فرهنگ و ارتباطات جمعی - الکساندر سوکولوف
وزیر بهداشت و توسعه اجتماعی - میخائیل زورابوف
وزیر آموزش و علوم - آندری فورسنکو

۵. ترکیب و وابستگی وزرای جدید

- در هیأت دولت جدید، وزرای دفاع، موقعیتهای اضطراری، دارایی، کشاورزی،

دادگستری، توسعه اقتصادی و تجارت و همچنین کفیل وزارت کشور سمت خود را حفظ کردند.

- آلكساندر ژوکف یکی از معاونین اول دوماي كشوري كه عضو برجسته حزب روسیه واحد بشمار می رود بعنوان معاون اول نخست وزیر انتخاب گردید.

- ایگور ایوانف كه ۶ سال در سمت وزیر امور خارجه كار کرده بود بعنوان دبیر شورای امنیت انجام وظیفه خواهد نمود. این در حالی است كه این نهاد در ماههای اخیر به نهادی بی نفوذ تبدیل شده بود و سرگئی لاوروف نماینده روسیه در سازمان ملل بعنوان جانشین وی انتخاب گردید.

- تعداد تازه واردهای دولت نیز انگشت شمارند. برای مثال، تروتنف استاندار پرم كه اخیراً با موفقیت حوزه خودمختار كومی پرمیاتسك را متحد كرد به سمت وزیر منابع طبیعی منصوب گردید. آلكساندر سوکولف كه قبلاً رئیس دانشگاه موسیقی مسكو بود بعنوان وزیر فرهنگ و ارتباطات جمعی انتخاب گردید، میخائیل زورابف از سمت رئیس صندوق بازنشستگی به سمت وزیر بهداشت و توسعه اجتماعی دست یافت.

- انتصاب جالب توجه دیگر، انتقال دمیتري كوزاك از دفتر ریاست جمهوری به دفتر دولت است كه در سطح وزیر، ریاست دفتر را بر عهده خواهد داشت. این در حالی است كه كوزاك یکی از مؤلفین ساختار جدید دولت بوده است.

- از طرف دیگر، بعد از استعفای کابینه میخائیل کاسیانوف، یک نظرسنجی در خصوص وزیران محبوب و نامحبوب دولت وی انجام شد. در پاسخ به این نظرسنجی، الكساندر پوچینوک وزیر كار، كمترین میزان رضایت مردم را به خود جلب كرد كه در نتیجه آن ۲۷٪ به او رأی منفی دادند. علاوه بر این، گرمان گراف وزیر توسعه اقتصادی و تجارت ۱۰٪ و هفت وزیر شامل: ویتالی آرتیوخوف وزیر منابع طبیعی، گنادی بوکایف وزیر مالیات و عوارض، آلكسی گوردییف وزیر كشاورزی، میخائیل لسین وزیر مطبوعات، ولادیمیر فیلیپوف وزیر آموزش، میخائیل شویدكوی وزیر فرهنگ و ایگور یوسف اف وزیر انرژی نیز ۷٪ نظر منفی مردم را كسب كردند كه از این میان

فقط گرف و گور ديف مسئوليت خود را حفظ کردند و بقيه برکنار شدند. همچنين، الکساندر روميانتسيف وزير انرژی اتمی، ایگور ایوانوف وزير امور خارجه و سرگئی شويگو وزير موقعيتهای اضطراری کمترین میزان یعنی ۳٪ نارضایتی مردم را بخود اختصاص دادند و هر سه به نحوی در دولت جدید باقی ماندند که این امر نشاندهنده نزدیکی دیدگاه مردم با دولتمردان کشور و اهمیت دادن به نظر آنها در انتخاب وزراء و سایر مسئولین می باشد.

ولادیمیر پوتین در حالی تغییرات گسترده فوق را در ساختار هیأت دولت روسیه انجام داد که بیش از ۵ روز به برگزاری انتخابات ریاست جمهوری باقی نمانده بود که این امر بیانگر اطمینان وی از انتخاب مجدد بعنوان رئیس جمهور این کشور می باشد. لذا وی تصریح نمود در صورت پیروزی، روند استعفای دولت پس از انتخاب مجدد وی جنبه تشریفاتی داشته و وزراء از زمان انتصاب، در دوره آتی ریاست جمهوری نیز در پست خود انجام وظیفه خواهند نمود.

از طرف دیگر، گرچه ضرورت تغییر ساختار دولت روسیه پس از فروپاشی بارها مطرح شده و نگرشهای زیادی برای انجام این مهم وجود داشته است ولی وضعیت داخلی روسیه به گونه ای بوده که تا قبل از روی کار آمدن پوتین، این امکان هرگز فراهم نشد و در سالهای اولیه روی کار آمدن پوتین نیز بدلیل نگرانی از احتمال بروز واکنشهای منفی در جامعه و صحنه سیاسی کشور که از یکدست نبودن ترکیب نیروهای سیاسی داخلی و همچنین اختلاف نظرها در پارلمان و حتی هیأت دولت ناشی می شد فراهم نگردید. پوتین پس از اعلام تغییرات فوق خاطر نشان نمود که بازسازی دولت تقریباً دو سال در چارچوب اصلاحات اداری در جریان بوده و در مراحل نهائی شتاب بیشتری به آن داده شد؛ لذا، از ۳۱ اکتبر ۲۰۰۳ با مدیریت کوزاک، تغییر ساختار جدید دولت را در دستور کار جدی خود قرار داده و با کسب دیدگاههای وزراتخانهها و نهادهای مختلف کشور، این طرح عملی گردید. در نتیجه، انجام تغییرات گسترده فوق که به حذف چندین وزارتخانه منجر گردید عکس العمل منفی خاصی را در جامعه و بدنه سیاسی کشور ایجاد ننمود. دلایل تغییر ساختار هیأت دولت را می توان به شکل زیر خلاصه نمود:

- کاهش بوروکراسی در کشور و حذف بعضی از موانع انتقال پیشنهادات و طرحها به رأس هرم قدرت و انتقال دستورات به سطوح اجرائی و لذا افزایش سرعت انجام امور.
- تبدیل هیأت دولت به ابزار واقعی اداره کشور. این در حالی است که نهاد ریاست جمهوری تاکنون فصل الخطاب اتخاذ تصمیمات در کشور بوده و بنظر می‌رسد از این پس وظیفه اصلی و عادی هیأت دولت، به آن برگردانده شده است.
- افزایش مسئولیت فردی و جمعی وزارتخانه‌ها و نهادهای اجرائی کشور در قبال بخش محول شده به هر نهاد فدرال.
- پرهیز از تکراری شدن وظایف در سطوح مختلف و شفاف‌سازی وظایف و اختیارات کلیه نهادهای اجرائی کشور.
- ارتقاء کیفیت بازدهی نهادهای اجرائی کشور.
- نشان دادن قاطعیت بیش از پیش رئیس جمهور در ایجاد تغییرات مورد نظر وی و روش اداره کشور.

افزایش بیش از پیش قدرت شخص پوتین با استفاده از ابزار زیر:

۱. در اختیار گرفتن کامل و رسمی ۵ وزارتخانه و تعدادی سرویس و آژانس فدرال.
۲. بدست گرفتن مصادرات امور در هیأت دولت کنونی بوسیله قرار دادن یک معاون نخست وزیر آن هم از طرف حزب روسیه واحد بعنوان حزب حاکم.
۳. قرار دادن رئیس ستاد انتخاباتی خود در رأس کارکنان دولت بعنوان نماینده تام‌الاختیار کرملین در کابینه و مسئول ارتباط با کرملین و قوه مقننه.
۴. انتصاب وزرای جدید براساس تمایل شخصی خود و بدون اعمال فشار از سوی سایر گروهها و افراد (این در حالی است که در کابینه قبلی خود، در مواردی دیدگاههای یلتسین را لحاظ نموده بود).

۵. کاهش زمینه‌های بروز اختلاف در هیأت دولت از طریق از بین بردن وزارتخانه‌های موازی.

۶. کاهش قابل توجه معاونین وزراء به نحوی که در هیأت دولت جدید، اکثر وزارتخانه‌ها فقط ۲ معاون خواهند داشت و لذا از ۲۲۱ معاون در کابینه قبلی، حدود ۱۹۳ نفر پست خود را از دست خواهند داد.

گرچه هیأت دولت روسیه همانند سایر کشورها دارای یک نخست وزیر است ولی با نگاهی دقیق‌تر به کابینه فرادکوف بنظر می‌رسد این کابینه دارای ۳ نخست وزیر خواهد بود. از طرفی، علاوه بر فرادکوف بعنوان نخست وزیر رسمی کشور، دمیتری کوزاک که معاون اول رئیس دفتر کرم‌لین و رئیس ستاد انتخاباتی رئیس جمهور بوده و یکی از مؤلفین اصلاحات هیأت دولت بشمار می‌رود در رأس کارکنان دولت قرار گرفته و قرار است طرح خود در زمینه انجام اصلاحات در هیأت دولت را تکمیل و عملی کند. بنظر می‌رسد میخائیل فرادکوف که با انتصاب کوزاک بعنوان نزدیکترین همکار موافقت کرده، پذیرفته است که سخنان و پیشنهادات آتی وی برخاسته از تمایلات کرم‌لین و شخص پوتین خواهد بود و در نتیجه می‌توان کوزاک را بعنوان نخست وزیر دوم محسوب نمود. از طرف دیگر، الکساندر ژوکوف که به عنوان تنها معاون نخست وزیر منصوب شده است، نخست وزیر سوم این دولت محسوب خواهد شد. تاکنون نخست وزیران روسیه همیشه به این دلیل از داشتن یک معاون خودداری می‌کردند که این شخص خواه‌ناخواه از اختیارات شبیه به اختیارات خود نخست وزیر برخوردار می‌شود ولی فرادکوف هم اکنون به این وضعیت رضایت داده است. این در حالی است که الکساندر ژوکوف از امتیاز خاص دیگر نیز در برابر میخائیل فرادکوف و زیردستان خود برخوردار است و آن این است که او عضو حزب حاکم بر دوماست. لذا کوزاک را می‌توان نماینده کرم‌لین و ژوکوف را نماینده دوما در دولت روسیه دانست که با نگاهی به پشتوانه آن دو، می‌توان به کیفیت قدرت نخست وزیر اسمی کشور نیز پی برد. با توجه به سوابق ژوکوف و کوزاک، بنظر می‌رسد الکساندر ژوکوف در زمینه اقتصاد کلان و دمیتری

کوزاک نیز در زمینه اصلاحات اداری، اصلاحات ارگانهای قوه مجریه، بانک مرکزی و ارتباط هیأت دولت با دفتر نهاد ریاست جمهوری حرف آخر را خواهند زد.

جمع‌بندی

ترکیب هیأت دولت جدید نیز نشان‌دهنده خط مورد نظر پوتین جهت اجرای سیاستهای وی در دوره آتی ریاست جمهوری او خواهد بود. پوتین از مدتها پیش از تصمیم خود مبنی بر دو برابر نمودن تولید ناخالص روسیه در مدت ۱۰ سال خبر می‌دهد؛ اجرای این هدف نیز به ابزارهای خاصی نیاز دارد که یکی از مهمترین ابزار آن، کابینه کارآمد بصورت کلی و تک تک وزراء و نخست‌وزیر می‌باشند. از طرف دیگر، بنظر می‌رسد دستیابی به این هدف بدون همکاری و همیاری غرب، با مشکلاتی مواجه می‌گردد. در همین راستا، پوتین دست به انتخابهای مشخصی زد:

الف) از یک طرف، نخست‌وزیر خود را فردی برگزید که بیش از همه به مسائل روابط با اتحادیه اروپا و مجموعه غرب آشنایی دارد و خصوصاً مسئولیت پیشبرد موضوع پیوستن روسیه به سازمان تجارت جهانی را در اختیار داشته است و وی بیش از همه خواهد توانست پوتین را در رسیدن به این هدف یاری داده و بخش اروپائی اهداف پوتین را پوشش دهد، از زاویه دیگر نیز فرادکوف بعنوان یک فرد عمل‌گرا، فنی و همزمان اخلاق‌مند بهترین ابزار در این راه خواهد بود. علاوه بر این، عدم وابستگی فرادکوف به احزاب، گروهها و افراد و جریانهای مختلف داخلی، کمترین حساسیت آنها را برانگیخته و شائبه جهت‌گیری خاص وی را از بین خواهد برد. همچنین، عدم وابستگی و پشتوانه داخلی فرادکوف، زمینه برای تغییر وی در آینده یا قراردادان تمامی بار مسئولیت عدم توفیق دولت بعهدہ وی را، ساده‌تر خواهد نمود.

ب) از طرف دیگر، در تعیین وزیر جدید امور خارجه نیز تا حدودی همین تحلیل صادق است. گرچه ایگور ایوانوف بمدت ۶ سال مسئولیت اداره سیاست خارجی روسیه را برعهده داشته

و در مدت ریاست جمهوری پوتین بخوبی با یکدیگر تعامل داشته‌اند، ولی سرگئی لاوروف دیپلمات ورزیده‌ای است که از حدود ۱۰ سال گذشته نماینده دائم روسیه در سازمان ملل بوده و لذا از آشنائی کاملی با مقامات عالیه آمریکایی، دیدگاههای آنها در خصوص مسائل مختلف و نحوه تعامل آنها در زمینه‌های مختلف بین‌المللی برخوردار می‌باشد و علاوه بر آن اشراف کامل بر سیاست خارجی کشورهای مهم جهان دارد و با توجه به نوع رابطه وی با دیپلماتهای مختلف، پیشبرد سیاست خارجی این کشور در زمینه‌های مورد نظر سهلتر می‌گردد.

ج) پوتین در انتخاب وزرای خود نیز همین ظرافت را بخرج داد به نحوی که وزرای اقتصادی که اصلاحات لیبرال را دنبال می‌نمودند در کابینه جدید نیز باقی‌گذاشت و در مواردی اختیارات آنها را نیز افزایش داد. برای مثال، گرمان گراف الکسی کودرین وزرای توسعه اقتصادی و تجارت و دارائی را بعنوان سمبل اصلاحات اقتصادی لیبرال حفظ نمود. علاوه بر این، تعداد زیادی از وزارتخانه‌های موازی هیأت دولت حذف شدند که این نکته به افزایش کارائی دولت کمک خواهد کرد. لذا، بنظر می‌رسد این ابزار نیز به همراه موارد فوق به افزایش تولید ناخالص ملی روسیه کمک شایان توجهی خواهد نمود.

تأثیر تحولات بر روابط ایران و روسیه

بدنبال تغییر ساختار هیأت دولت روسیه، گرچه بر اساس قانون مربوطه، روابط دو کشور و همچنین روابط روسیه با تمامی کشورهای جهان بر اساس تقسیم‌بندیهای قبلی انجام می‌پذیرد، ولی بنظر می‌رسد شکل جدید آن تا اواخر ماه آوریل ۲۰۰۴ یعنی زمان شروع بکار ساختار جدید مشخص نخواهد گردید. برای مثال، رئیس طرف روسی کمیسیون مشترک همکاریهای اقتصادی فیما بین، وزارت اموال و دارائیهای روسیه بوده است ولی بدنبال حذف این وزارتخانه و تبدیل آن به آژانس فدرال تحت نظارت وزارت توسعه اقتصادی و تجارت، تکلیف ریاست آینده کمیسیون مشترک نامشخص مانده است. همچنین، معاون رئیس کمیته دولتی

ماهگیری روسیه مسئول کمیسیون منابع زنده دریای خزر و رئیس طرف روسی کمیسیون مشترک همکاریهای شیلاتی فیما بین بوده است ولی با تبدیل این کمیته به آژانس فدرال ماهگیری زیر نظر وزارت کشاورزی، وضعیت این کمیسیون نیز نامشخص باقی مانده است. علاوه بر این، وزارت انرژی اتمی روسیه تاکنون مسئول روابط دو کشور در زمینه انرژی اتمی بوده ولی بدنبال حذف این وزارتخانه و تبدیل آن به آژانس فدرال انرژی اتمی تحت نظارت وزارت صنایع و انرژی روسیه به ریاست ویکتور خریستنکو، گرچه مسئولیت کلی این جنبه از روابط بر عهده وزارت فوق خواهد بود ولی سطح تماس مستقیم طرفین، تا اواخر ماه آوریل سال جاری تعیین خواهد گردید.

گذشته از شکل روابط دو کشور و سازمانها و وزارتخانه‌های مسئول روابط فیما بین، بنظر می‌رسد روابط دوجانبه در زمینه‌های مختلف، از رشد قابل قبولی برخوردار خواهد بود. این در حالی است که علاوه بر ولادیمیر پوتین رئیس جمهور روسیه که بارها بر توسعه مناسبات دوجانبه در زمینه‌های مختلف تأکید نموده است، میخائیل فرادکوف نخست وزیر این کشور نیز قبل از انتخاب بعنوان نخست وزیر روسیه در مصاحبه‌ای با بی بی سی در پاسخ به سئوالی در مورد موضوع گسترش سلاحهای کشتار جمعی گفت: براساس روابط با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، با تهران همکاری می‌کنیم. در عین حال، ما قطعاً مخالف استفاده از این موضوع به عنوان وسیله بیرون نمودن شرکتهای روسی از بازار ایرانی هستیم. ما همچنین مخالف تدوین لیستهای سیاه هستیم و سازمان ملل و شورای امنیت آن، تنها مکانیزم حل و فصل این مسائل پیچیده است. وی افزود در مورد ایران باید گفت که ریاست این کشور مکرراً به ما اطمینان داده است برنامه ساخت سلاح هسته‌ای ندارد و طبق اطلاعاتی که ما داریم، ایرانیان حاضرند بطور کامل به همه پروتکلها و خواستههای آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در زمینه نظارت بر برنامه‌های هسته‌ای ملحق شوند. همچنین، سرگئی لاوروف وزیر امور خارجه روسیه در جریان کنفرانس خبری در مسکو اظهار داشت که همکاری روسیه با ایران از جمله در زمینه هسته‌ای، دستخوش تغییرات مقطعی نیست و افزود ایران همسایه ما و مهمترین شریک ما در ائتلاف ضد تروریستی

است و همکاری ما نمی‌تواند دستخوش تغییرات مقطعی از جمله در زمینه هسته‌ای شود. سرگئی لاوروف همچنین اظهار داشت که به عقیده روسیه، ایران حق دارد برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای را توسعه دهد، چنانچه این کار با مقررات مطابقت داشته باشد. از طرف دیگر روابط اقتصادی دو کشور نیز در سالهای اخیر رشد قابل توجهی داشته که این میزان با احتساب سوآپ نفت روسیه، سالانه به رقم بی‌سابقه حدود ۲ میلیارد دلار می‌رسد و زمینه افزایش بیش از پیش آن نیز وجود دارد. از طرف دیگر، بنظر می‌رسد سیاست خارجی روسیه براساس اولویتهایی است که تا حدودی قبلاً نیز به آن عمل می‌گردید و مهمترین جنبه آن که به کشورمان مربوط می‌گردد، اولویت روسیه مبنی بر توسعه روابط با ایالات متحده آمریکا و اروپا و در مرحله بعد روابط با کشورهای آسیایی است. در همین راستا، لاوروف در اولین مصاحبه خود پس از انتخاب بعنوان وزیر امور خارجه، بین شرکای اصلی روسیه، از ایالات متحده، اتحادیه اروپا، هند، چین، ژاپن، کشورهای آسیایی و آمریکای جنوبی نام برد.

وی همچنین تأکید داشت در خصوص مسائل امنیتی بین روسیه و ایالات متحده، از نظر بینش «هیچ تفاوتی نیست». از طرف دیگر، مقامات روسیه بارها با اشاره به روابط خود با آمریکا، مسئولین کشورمان را از مقابله و مواجهه مستقیم با آمریکا برحذر داشته و تأکید نموده‌اند از دست زدن به اقداماتی که آمریکا را برمی‌انگیزاند خودداری نماییم و این امر نشاندهنده این نکته است که گرچه این کشور خواستار توسعه همه جانبه روابط با جمهوری اسلامی ایران است و از طرفی نیز در مواردی با یکجانبه‌گرایی آمریکا مخالفت می‌نماید ولی نهایتاً سعی خواهد نمود از هرگونه افزایش تنش بخصوص در مورد مسائل مربوط به سایر کشورها خودداری نماید و گرچه این امر نشاندهنده پذیرش شرایط کنونی از سوی این کشور می‌باشد ولی این سیاست ناشی از شرایط کنونی روسیه در سطح جهانی است، لذا این کشور قصد درگیر نمودن خود در صحنه سیاسی جهان ندارد بلکه حتی الامکان قصد دارد به بهترین نحو از شرایط موجود استفاده نماید.

محسن فغانی

سفارت جمهوری اسلامی ایران - مسکو